

*ТУЛІНА Ельбіс Євгенівна,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри екологічного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВАЗІЙНИХ ВИДІВ РОСЛИН В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Забезпечення екологічної безпеки є одним із першочергових завдань законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в

Україні у 2014 році зазначає, що інвазійні види часто набувають якості біологічного забруднення і можуть загрожувати екобезпеці країни [4, с. 111].

Потрібно зазначити, що визначення поняття івазійних видів рослин в національному законодавстві відсутнє. У той же час ми не можемо казати про повну відсутність правового забезпечення у цій сфері. Так, у статті 22 Закону України «Про рослинний світ» зазначається, що з метою охорони здоров'я населення, запобігання захворюванню тварин та заподіяння збитків рослинному світу, господарюючими суб'єктами можуть здійснюватися заходи, спрямовані на регулювання поширення і чисельності окремих видів дикорослих рослин (отруйних, наркотиковмісних, карантинних тощо) [8]. Але Перелік дикорослих видів рослин, поширення і чисельність яких підлягають регулюванню, а також порядок здійснення відповідних заходів щодо регулювання їх поширення і чисельності, прийняття якого передбачено цією статтею на сьогодні так і не був розроблений та прийнятий відповідними органами.

Правове забезпечення інвазійних видів рослин здійснюється й на міжнародному рівні. Так, Протокол про збереження і стале використання біологічного та ландшафтного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат від 22 травня 2003 р. визначає «інвазійні чужорідні види», як немісцеві види, інтродуковані навмисно або ненавмисно за межами їхніх природних середовищ існування, де вони осіли, розмножуються й поширюються в способи, що завдають шкоди середовищу, до якого їх було ввезено. А також, кожна Сторона цього Протоколу проводить політику, спрямовану на запобігання інтродукції або вивільненню інвазійних чужорідних видів та (або) генетично модифікованих організмів, які можуть мати негативний вплив на навколишнє природне середовище й можуть впливати на біорізноманіття, екосистеми, середовища існування або види Карпат, зокрема раннє попередження про появу нових інвазійних чужорідних видів на своїй території.

У той же час Закон України «Про карантин рослин» апелює поняттям «шкідливий організм», який визначається як будь-який вид, штам або біотип рослин, тварин, патогенний агент, шкідливий для рослин чи продуктів рослинного походження, до них у тому числі можна віднести комах, кліщів, грибки, бактерії, віруси, нематоди та бур'яни [7]. Також на сьогодні Наказом Міністерства аграрної політики України № 716 від 29.11.2006 р. затверджено Перелік регульованих шкідливих організмів. Потрібно зазначити, що останнє внесення зміни до нього відбулося у 2010 р. за наказом Міністерства аграрної політики від 04.08.2010 р. № 467 «Про внесення змін до Переліку регульованих шкідливих організмів» [5].

Нині можна вести мову про неналежне правове забезпечення поводження не лише з інвазійними видами рослин із зазначеного Переліку, а й з тими, які не занесені до нього, серед яких, наприклад, варто назвати різні види пістії тілорізовидної та інші види фітопланктонів. Як зазначається у Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Харківській області, проблемним питанням 2013 року стала поява та розвиток такого інвазійного виду вищої водної рослини, як пістії, що може призвести до різкого погіршення екологічного стану басейну р. Сіверський Донець як на території Харківської області, так і за її межами [10, с. 83, 84]. На сьогодні відбувається значне збільшення кількості інвазійних видів рослин, саме тому про необхідність оновлення цього Переліку вже неодноразово вели мову фахівці інших наукових сфер, зокрема, вчені в галузях біології, екології та сільського господарства [1, 2, 9].

На сьогодні підготовлено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». А саме запропоновано вжиття до 2020 року заходів з контролю щодо інвазійних чужорідних видів, зокрема шляхів їх поширення, виявлення рівня екологічної небезпеки, запровадження заходів щодо запобігання їх введення та укорінення [3, с. 16].

Науковцями було запропоновано шляхи вирішення проблеми правового забезпечення інвазійних видів рослин в Україні на законодавчому рівні. Відповідно до світової та європейської стратегій щодо інвазивних видів був запропонований проект Національної стратегії щодо інвазивних видів [1, 2, 9]. Потрібно зазначити, що на сьогодні позитивним кроком у вирішенні цієї проблеми на державному рівні є рішення Закарпатської обласної ради № 721 від 23 березня 2017 року, яка затвердила «Перелік інвазійних видів рослин Закарпатської області». Список нараховує близько 30 видів судинних рослин, які підлягають моніторингу та контролю [6].

Отже, на нашу думку на сьогодні це питання є вирішеним лише частково на місцевому рівні, що не дозволяє в повному обсязі і на належному рівні реалізувати екологічну політику нашої держави в цілому. Передусім є потреба у внесенні змін в ряді нормативно-правових актів серед яких Закони України “Про рослинний світ”, “Про карантин рослин”, а також є необхідність в розробленні та прийнятті Національної стратегії щодо інвазійних видів рослин та ряду інших нормативних актів, що передбачені національним та міжнародним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Васенко О. Г. Оцінка стану проблеми видів-вселенців (чужорідних тварин і рослин) в Україні та світі, рекомендації щодо контролю таких організмів на законодавчому й організаційному рівні / О. Г. Васенко, Г. Ю. Міланіч, О. В. Козловська // Проблеми охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки. – 2016. – Вип. 38. – С. 74-88. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ponp_2016_38_10.

2. Іващенко О.О., Бурда Р.І. Європейська політика щодо інвазійних чужорідних видів рослин та перспективи її запровадження в Україні // Наук. пр. Ін-ту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААНУ: Зб. наук. пр. К.: ФОП Корзун Д.Ю., 2014. Вип. 20. С. 46–54.

3. Міністерство екології та природних ресурсів України. Конвенція про біологічне різноманіття. П'ятий національний звіт України. Київ, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.menr.gov.ua/docs/activitydopovidi/UKRAINE_5th_Nat_Rep_CBD_ua.pdf.

4. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2014 році. – Київ: М-во екології та природних ресурсів України, ФОП Грінь Д.С. – 2016. – 350 с.

5. Перелік регульованих шкідливих організмів. – Київ: Юнівест Медіа, 2010. – 250 с.

6. Про затвердження Переліку інвазійних видів рослин Закарпатської області [Електронний ресурс] : рішення Закарпатської обласної ради від 23.03.2017 № 721 // Закарпатська обласна рада : офіц. веб-сайт. – Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/Transcarpathia_invasive_plants_official_list_2017.pdf. – Заголовок з екрана.

7. Про карантин рослин: Закон України від 19.01.2006 р. № 3369-IV (зі змін.) // Відомості Верховної Ради України. – № 19–20. – 167 с.

8. Про рослинний світ : Закон України від 09.04.1999 р. № 591-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22/23. – Ст. 198.

9. Протопопова В.В. Вплив неаборигенних видів рослин на біоту України / В.В. Протопопова, С.Л. Мосякін, М.В. Шевера // Оцінка і напрямки зменшення загроз біорізноманіття. – К.: Хімджест, 2003. – С. 129–155; 366–372.

10. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Харківській області у 2013. – Харків : Департамент екології та охорони навколишнього природного середовища ХОДА, 2014. – 225 с.